

УДК 37.016:796.5

ІНШОМОВНА КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ

Кухта Іванна Василівна
м.Ужгород

У статті поданий теоретичний аналіз іншомовної комунікативної культури як важливої складової професійної підготовки майбутніх фахівців туристичної сфери.

Ключові слова: іншомовна комунікативна культура, модель професійної підготовки, педагогіка туризму, туристична освіта, комунікація культур.

Вітчизняні й зарубіжні дослідники проблем комунікації вказують на те, що підвищення іншомовного потенціалу сучасних студентів як майбутніх фахівців – це потужний резерв прискорення соціально-економічного, науково-технічного і культурного прогресу суспільства. З огляду на це завдання оволодіння іноземними мовами на рівні читання та перекладу зі словником є недостатнім. В інформаційному суспільстві актуалізується завдання іншого порядку – оволодіння іноземною мовою як цілком доступним засобом комунікації: «На сучасному етапі розвитку людської спільноти виникає необхідність навчання іноземної мови як засобу міжкультурного спілкування у різних сферах людської діяльності, засобу взаєморозуміння народів, країн, соціальних систем і узагальнення досягнень національних культур у розвитку загальнолюдської культури, збагачення духовними цінностями, створеними різними народами і людством у цілому, як засобу міжкультурної взаємодії» [6, с.20].

Реалізація цього завдання можлива за умови синхронного вивчення іноземної мови і культури народу, мова якого вивчається, що й зумовило виокремлення в професійній педагогіці проблеми формування ІКК, яка потребує подальшої розробки.

Мета нашої публікації полягає в теоретичному аналізі іншомовної комунікативної культури як важливої складової професійної підготовки майбутніх фахівців туристичної сфери.

Аналіз наукових джерел засвідчує постійну увагу сучасних дослідників до питання ролі іншомовної комунікації в забезпеченні успішної професійної діяльності в різних сферах. Адже нині, вважає В.Куриляк, на вітчизняному ринку праці та послуг потрібні міжкультурно компетентні фахівці. Їх нестача призводить до втрат і пов'язана зі зниженням конкурентоспроможності вітчизняних фахівців на міжнародному рівні [1]. Такі погляди змінюють статус іноземної мови як навчальної дисципліни, яка стає реальною необхідною в усіх сферах життя, оскільки без досконалого володіння іноземними мовами долучитися до міжнародного співтовариства буде неможливо.

Наведені міркування мають безпосереднє відношення до майбутньої професійної діяльності студентів спеціальності «туризм», тому що в сучасному вітчизняному і зарубіжному туризмі виокремлюються два найпоширеніших види туризму: національний і міжнародний. І перший, і другий передбачають готовність фахівців туристичної сфери до міжкультурних контактів, а розвиток особистості і досягнення поставлених життєвих цілей неможливі без набуття знань у сфері культури.

З огляду на сказане в сучасній освітній моделі професійної підготовки студентів актуалізуються дидактичні принципи культуровідповідності та полікультурності, які вимагають інкультураційного спрямування навчання та виховання. Прикінцевий результат інкультураційного процесу полягає в готовності випускника вищого закладу освіти до іншомовного спілкування та інтеграції в іншокультурний соціум. Це означає, що навчальний матеріал слід адаптувати до місця і часу, у яких молодій людині доведеться жити, адже призначення освіти для індивіда не означає лише «введення його в культурне життя людства у вигляді формального розвитку здібностей» [4, с.93], але й формування у молодих

людей компетентностей, які стосуються життя в багатокультурному суспільстві, у якому відсутність навичок спілкування з представниками інших культур, мов, релігій загрожує людині в майбутньому опинитися в ізоляції, збоку від досягнень людства [8].

Актуальність наведених міркувань підтверджують також документи міжнародних конвенцій і хартій, зміст яких зацентований на збереженні і захисті культурних особливостей народів та націй як невід'ємній умові прогресу і розвитку всього людства, але з урахуванням того, що інтеграційні процеси континентального і світового обсягу неможливо здійснити засобами тільки однієї мови й культури.

У зазначеному контексті постала нагальна необхідність оновлення методологічних підходів до мовної освіти в Україні, в тому числі й іншомовної. Саме тому вчені заговорили про здійснення своєрідного «мовного прориву», що означає: всі громадяни мають опанувати державну мову як потужний національний об'єднувальний чинник, а кожен випускник навчального закладу повинен вільно володіти хоча б однією, а краще кількома іноземними мовами. Розв'язання завдань «мовного прориву» стосовно вивчення іноземних мов у процесі професійної підготовки студентів вищих навчальних закладів спрямоване на досягнення прагматичного результату – забезпечення компетентних спеціалістів, які зможуть конкурувати на міжнародному ринку праці. Найбільш прийнятною для цих цілей, на думку дослідників, визнається комунікативна модель іншомовної підготовки, у якій основний акцент ставиться на практичній меті вивчення іноземної мови, яка полягає у розвитку здатності до міжкультурної комунікації.

У визначенні суті іншомовної комунікативної культури в процесі підготовки фахівців туристичної сфери неможливо оминути увагою питання, що стосуються завдань і критеріїв якості професійної освіти, вітчизняного та зарубіжного досвіду підготовки спеціалістів для відповідної галузі, пошуку оптимальної моделі спеціаліста, специфіки туристичної професійної діяльності тощо. Ці та інші проблеми стали об'єктом наукових розвідок І.Зязюна, В.Квартальнова, Л.Лук'янової, М.Мальської, Н.Ничкало, С.Оришко, О.Рідина, Л.Сакун, О.Ставровського, В.Федорченка, основна думка яких – необхідність переосмислення системи вищої туристичної освіти та визначення завдань формування нової генерації фахівців.

У дослідженнях українських вчених підкреслюється, що оволодіння фахівцями туристичної сфери іноземною мовою і зарубіжною культурою є адекватним рівню професійності в сфері туризму, а професійно орієнтована мовна підготовка повинна спрямовуватися на формування не тільки комунікативних умінь і навичок студентів, а й на розвиток комунікативно компетентних особистостей, які володіють цілісною системою уявлень про культуру країн, мову якої вони вивчають [7]. Такі погляди зумовили появу прикладних педагогічних галузей, розвиток яких спрямований на пошук ефективних підходів і технологій професійної туристичної освіти: педагогіка туризму, педагогіка міжнародного туризму, педагогіка туристичної діяльності, педагогіка особистості туриста, педагогіка комунікації (або діалогу культур), педагогіка туристичної комунікації, порівняльна професійна педагогіка туризму.

Зупинимось на аналізі тих галузей, об'єкт і предмет дослідження яких охоплюють окремі аспекти проблеми формування ІКК майбутніх фахівців туристичної сфери.

Педагогіка туризму – один з найновіших напрямів прикладних галузей педагогіки, предметом вивчення якого є процес формування особистості компетентного спеціаліста туристичної галузі. Представники цього напрямку досліджують вплив різних політичних, соціальних та економічних чинників на навчання, виховання та освіту фахівців сфери туризму. Автори посібника «Педагогіка туризму» [7] розглядають однойменну прикладну галузь як майстерність творення нової моделі спеціаліста, здатного витримати значну конкуренцію на ринку праці на сучасному етапі розвитку людства. Важливе місце в такій моделі, як уже було сказано вище, відводиться формуванню ІКК.

Розгляд туризму в аспекті комунікації культур потребує тлумачення багатьох складних питань, які стосуються перспектив розвитку людської культури і людства в цілому, адже основна

функція туристичної діяльності – розширення і закріплення каналів комунікації між різними соціумами в умовах сучасного відкритого інформаційного простору та полікультурного середовища життя. Ці проблеми намагається розв'язати педагогіка міжнародного туризму, мета якої – вивчення загальних закономірностей і локальних особливостей туристичної діяльності в різних країнах світу. В коло проблем зазначеної галузі входять питання міжкультурної комунікації, налагодження міжкультурних контактів народів і етносів, що різняться не тільки мовою, але й ментальними особливостями, етнічними й соціальними стереотипами світобачення. На думку вчених, розвиток педагогіки міжнародного туризму надзвичайно актуальний у наш час, оскільки питанню ролі міжнародного туризму у взаємодії і взаємозбагаченні культур, на жаль, у наукових дослідженнях приділяється поки що замало уваги [5].

З темою нашого дослідження тісно пов'язана педагогіка туристичної комунікації, яка досліджує проблеми спілкування в процесі здійснення туристичної діяльності і вплив спілкування на виховання та освіту особистості фахівця. В педагогіці туристичної комунікації висвітлюються такі компоненти ІКК, як етика комунікації в туризмі, культура міжособистісної взаємодії, культура ділового іншомовного спілкування.

Близьким до попереднього за об'єктом дослідження є ще один напрям – педагогіка діалогу культур, що вивчає взаємодію різних культур, визначає їх загальні закономірності розвитку, специфіку кожної з культур та їх вплив на формування людини нової генерації у контексті її здібностей, особливостей розвитку і особистісного становлення.

Усі проаналізовані галузі порушують важливу для туристичної професійної діяльності проблему готовності фахівця-туриста до комунікації на високому культурному рівні, тому що неефективне спілкування вважається основною перешкодою на шляху досягнення позитивного результату в професійній діяльності, а іноді стає причиною виникнення проблем у професійній сфері.

Неабияка увага до туристичної сфери сьогодні пояснюється тим, що туризм впливає не тільки на економіку, але й на соціальні структури та культуру всіх країн світу. В Україні, як уже було сказано у вступі, туризм стимулює й активізує процеси модернізації та «європеїзації». Про це, зокрема, йдеться у звіті міжнародних експертів з питань культурної політики України, де підкреслюється, що ці процеси для українського суспільства не є неприродними і чужими з огляду на певні історичні та народні традиції й орієнтації. Увагу державної політики щодо розвитку туризму в нашій країні засвідчують закон України «Про туризм» (від 18 листопада 2003 р.), «Державна програма розвитку туризму на 2002 – 2010 роки» (від 29 квітня 2002 р.), а також «Стратегія розвитку туристичної галузі в контексті підготовки та проведення заходів «ЄВРО-2012».

Окрім того, в останньому документі підкреслюються два актуальних аспекти, що потребують нагального розв'язання:

- неналежний рівень підготовки кадрів для туристичної галузі;
- недостатність професійних кадрів зі знанням іноземної мови.

Очевидним є те, що обидва вказані аспекти стосуються як загалом проблеми професійної підготовки фахівців туристичної сфери, так і якості іншомовної освіти та, зокрема, рівня ІКК студентів вищих навчальних закладів напряму підготовки «туризм».

Характеристики професійної підготовки студентів у вищих навчальних закладах освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» за напрямом підготовки 0504 і фаховим спрямуванням 6.050400 «туризм» дозволили виокремити виробничі функції майбутніх фахівців туристичної сфери, реалізація яких неможлива без знання іноземної мови:

- вести ділові переговори із зарубіжними партнерами, підтримувати ділові контакти, використовуючи технічні засоби та інформаційні технології;
- укладати угоди із зарубіжними партнерами та забезпечувати їх реалізацію відповідно до чинних вимог сучасного діловодства та вимог договірної права;
- налагоджувати роботу з постачальниками та потенційними партнерами – суб'єктами туристичної діяльності, підприємствами транспорту, екскурсійними бюро, музеями, спортивними уста-

новами, іншими закладами санаторно-курортної сфери, сфери культури тощо;

- формувати ділові зв'язки з корпоративними партнерами, громадськістю, засобами масової інформації на основі досліджень іміджу підприємства індустрії гостинності в регіоні, країні, за кордоном [3].

Отже структурні зміни, які відбулися в туризмі як галузі життєдіяльності сучасної людини за останніх два десятиліття, закономірно впливають на визначення нової стратегії туристичної освіти. Л.Лук'янова з цього приводу наголошує: «Входження в інформаційну епоху потребує формування теорії туризму і підготовки спеціалістів нової формації, покликаних яких – пізнати туризм як сферу майбутньої діяльності і полюбити туристичну діяльність» [2, с.17].

Аналіз державних документів, що стосуються проблеми дослідження, та наукових джерел дозволив виокремити одне з найвагоміших завдань сучасної туристичної освіти – реалізація в багатомовному й полікультурному комунікативному просторі її культурної та етичної місії. У згаданому контексті важлива роль відводиться навчальній дисципліні «Іноземна мова» і, зокрема, тим дидактичним, розвивальним і виховним можливостям, які вона надає у формуванні ІКК студентів. З цього приводу вченими визначені функції туризму щодо культури, які покликані:

- зберігати й зміцнювати культурну самобутність;
- сприяти поширенню і створенню культурних цінностей;
- зберігати розмаїтість культур і сприяти їх розквіту;
- активно допомагати поглибленню порозуміння, взаємозбагаченню і гармонізації між культурами;
- сприяти розповсюдженню тих культурних цінностей, які мають етичне значення [5, с.15].

Туристична галузь на сьогоднішній день найтісніше пов'язана з виходом на міжнародний ринок праці, і її фахівці повинні відпо-

відати світовим стандартам професійної підготовки. Окрім того, враховуючи той факт, що в період глобалізації внаслідок мобільності трудових ресурсів ринок праці стає все більш загальним, основним критерієм якості сучасної вищої туристичної освіти виступає її конкурентоздатність на світовому ринку праці [5].

Наведені міркування вчених про конкурентоздатність і якість професійної туристичної освіти небезпідставні. Адже на міжнародному рівні кілька років поспіль діє система сертифікації *TedQual*, яку проходять провідні навчальні заклади світу, що готують фахівців сфери туризму. Система передбачає визначення рівня якості туристичної освіти на основі цілої низки компетентностей. Згадана система відома в Україні і сприяє удосконаленню змісту програм підготовки фахівців туризму в нашій державі та підвищенню рівня викладання, в тому числі й іноземних мов.

Таким чином, іншомовна комунікативна культура як важлива складова професійної підготовки в сучасних умовах життя набуває значущості не тільки для майбутньої професійної діяльності студентів, але й для їх участі в громадській, науковій, політичній та інших сферах. Вона включає також важливий виховний аспект, тому що не обмежує особистість володінням тільки мовними засобами іноземної мови, але одночасно забезпечує засвоєння культурних надбань інших народів, їх ментальних особливостей, культури вербального і невербального спілкування і шанобливе до них ставлення, формування навичок спілкування у різних життєвих ситуаціях, розвиток мотивації до подальшого оволодіння мовою тощо.

Отже, рівень професійності майбутнього фахівця туристичної сфери визначається не лише ґрунтовними теоретичними знаннями зі сфери туризму і відповідними практичними навичками, а в значній мірі – комунікативною культурою у взаєминах з діловими партнерами.

Література

1. Куриляк В.Є. Міжнародний менеджмент / Віталіна Євгенівна Куриляк. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 268 с.
2. Лук'янова Л.Г. Освіта в туризмі / Людмила Григорівна Лук'янова. – К.: Вища школа, 2008. – 790 с.
3. Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра за напрямом 0504 «туризм», фаховим спрямуванням 6.050400 «туризм». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://tourlib.net/metodtourism/qs.html>> – Загол. з екрану. – Мова укр.
4. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003 – 2004 рр.). – Тернопіль, 2004. – 213 с.
5. Сакун Л.В. Теория и практика подготовки специалистов сферы туризма в развитых странах мира: Монография / Людмила Владимировна Сакун. – К.: МАУП, 2004. – 399 с.
6. Сафонова В.В. Культуроведение и социология в языковой подготовке / Виктория Викторовна Сафонова. – Воронеж: Истоки, 1992. – 92 с.
7. Федорченко В.К. Педагогіка туризму / [В.К.Федорченко, Н.А.Фоменко, М.І.Скрипник, Г.С.Цехмістрова]. – К.: Видавничий дім «Слово», 2004. – 296 с.
8. Школи нового типу в Україні: Метод. посібник / В.Ф.Паламарчук, І.Г.Єрмаков та ін. – К.: Плеяда, 1995. – 154 с.

В статье сделан теоретический анализ иноязычной коммуникативной культуры как важной составляющей профессиональной подготовки будущих специалистов туристической отрасли.

Ключевые слова: иноязычная коммуникативная культура, модель профессиональной подготовки, педагогика туризма, туристическое образование, коммуникация культур.

In the article theoretical analysis of foreign communicative culture as an important component of future specialists in tourist area professional preparation has been conducted.

Key words: foreign communicative culture, model of professional preparation, pedagogy of tourism, tourist education, cultural communication.